

»Aktuel kommentar« om bl.a. alternativer, kommunal science fiction og reformer i krisetider

Ulla Habermann

Kommentaren er skrevet med baggrund i arbejdet på en selvejende institution, Settlementet på Vesterbro, og den kamp vi fører – via lange og seje forhandlinger med kommunen – for at kunne vedblive at lave socialt arbejde.

Sommetider kan jeg blive helt uhyggelig tilmode og føle mig som agent i en science fiction-roman. Måske er det noget, jeg har drømt, men situationen gentager sig med nøjagtigt samme mønster: Et hyggeligt varmt kontor, kunst på væggene, kaffe, venligt smilende, imødekommende ansigter. Så prøver jeg at forklare, hvad det er vi vil, hvor vigtigt vores arbejde er og hvor godt! Og pludselig bliver der koldt i lokalet, alle de venlige ansigter ser ud som om de har fået hovedpine, og deres munde siger nej – det kan ikke lade sig gøre, desværre.

Og de har lidt medlidenhed med mig, fordi jeg bliver ved med ikke at kunne forstå systemet. Og jeg har medlidenhed med dem, fordi det virker, somom der er sat små antenner ind i deres hjerner, som giver hovedpine, hvis de tænker »udenfor« paragrafferne.

Heldigvis er der til daglig mange mennesker, der sammen med mig er sikre på, at Settlements kamp for at bevare vore kommunale tilskud (som udgør $\frac{3}{4}$ af vores driftsomkostninger) – og dermed overleve – er berettiget, og at den måde vi arbejder på er værd at slå for.

Til yderligere trøst kan man læse i avisen (Mogens Camre i Information 28.1.80), at socialdemokratisk politik drejer sig om livsholdning, og er et »spørgsmål om at sætte værdier som solidaritet, sammenhold, ansvarfølelse, flid, sparsommelighed og hensyntagen højt og indrette samfundet og dets lovgivning derefter«. Og desuden at det er problemer som familiens usikre tilværelse i et storbyfund, med bureaukratisering og centralisering af magt, som vi må tage fat om.

Ved nærmere eftertanke – og endnu ihukommende den kommunale hovedpine – kan jeg dog blive temmelig utryk ved tanken om, hvordan sparsommeligheden administreres og hvordan den »økonomiske omstil-

ling, der har langtrækkende virkninger også på de menneskelige vilkår« (M.C.'s eufemisme for krisen) vil forme sig.

Derfor er der i sagen om Settlementets kommunale tilskud mange principielle aspekter, som rækker ud over den individuelle interesse, man kan have i at Settlementet fortsætter sit arbejde. Det må være vigtigt ikke at strandе i en diskussion om normeringer og økonomi i enkeltsager. For debatten bør i lige så høj grad dreje sig om, hvordan *forvaltningen* af bistandsloven effektivt sætter en stopper for, at der laves ordentligt socialt arbejde.

Socialreformens idealer handlede om tryghed og trivsel og midlerne skulle være oplysning, rådgivning og vejledning, forebyggende og opsøgende arbejde, decentralisering af beslutninger, samarbejde om løsning af problemerne osv. Krisens realiteter har gjort alt dette til floskler, som vi har hørt så tit og ved højtidelige lejligheder kan slynge i hovedet på politikerne. Floskler som giver hovedpine.

Isolationen

For den socialpolitiske debat isoleres fra administrationen af bistandsloven i så høj grad, at den logiske sammenhæng mellem de politiske idealer og mål og selve forvaltningen kan være svære at finde. Teori og praksis isoleres effektivt fra hinanden.

Og isolationen – på mange niveauer – er netop eet af vore største sociale problemer.

Socialsektoren isoleres fra de andre sektorer – f.ex. bolig- og arbejdsmarkedssektoren, hvor årsagerne til mange sociale problemer skal findes – og det betyder, at socialt arbejde så godt som aldrig kan gribe fat ved »ondets rod«.

Socialforskningens resultater isoleres og bliver ikke brugt. Det skyldes bl.a. at formidlingen ikke lykkes særlig godt. Forskningsinstitutterne mangler i for høj grad basiskontakt, og de uddannelsessteder, som har kontakten (f.ex. de sociale højskoler) har til gengæld ingen ressourcer til forskning.

Den sociale lovgivning gør sit til at isolere forskellige befolkningsgrupper fra hinanden. Folk sættes i bås efter alder og køn, efter arbejdsduelighed, efter helbred, efter grad af normalitet. Og så effektiv er opdelingen, at konteringssystemet strejker, hvis nogen (f.ex. Settlementet) skulle finde på at blande aldersgrupperne, eller overtræde forbudet mod at bruge de samme lokaler til aktiviteter for både børn og voksne.

Og endelig er der den isolation, som kaldes for ensomhed, og som kunne afhjælpes lidt, hvis der var mulighed for at folk kunne være sammen om at løse fælles opgaver – f.ex. at få deres lokalområde til at »fungere«. Eller sagt med andre ord, hvis det sociale netværk fik lidt bedre kår. (Det er netop netværksarbejdet Settlementet har arbejdet med de sidste 70 år: ved

at være et tilholdssted for familier på Vesterbro, ved at give viden fra sig, ved at lytte til og formidle sociale behov og konflikter).

Græsrødderne

Og hermed er vi ved græsrodsbevægelserne og den rædsel for samme, som i høj grad findes hos ansvarlige politikere. Græsrødderne – folket – er naturligvis en vigtig bestanddel af en politikers liv, men udgør også en trussel. Fordelene ved at lade folket medbestemme – f.ex. ved at have reel indflydelse i lokalpolitiske sammenhænge (og dermed blive glade og tilfredse med deres kommune!!) – kan være svære at få øje på, når man som politiker synes, at tingene bliver for ukontrollable. Mistilliden til græsroddernes ansvarlighed er meget udpræget, hvorimod troen på deres misbrug af offentlige midler blomstrer. Det er skatteborgernes penge, som skal bruges fornuftigt og forsvarligt. Men skatteborgere er også græsrødder, og hvor er sammenhængen så til folkets tarv?

Dog kan det ikke bestrides, at det er en politisk opgave at fastsætte og prioritere sociale behov, og netop derfor er presset nedefra vigtigt og nødvendigt.

Harmonikaen

Det ser ud som om forvaltningen af socialpolitikken er blevet et spørgsmål om at kunne spille på harmonika. Og det kan som bekendt være svært, hvis man har for korte arme.

Den sociale lovgivning – især bistandsloven, men også pensionslovene – fungerer som en harmonika. De er rammelove og derfor i høj grad konjunkturafhængige.

I socialrådgiverforeningens princip- og handlingsprogram for 1980 har man sat sig et prisværdigt mål: at forhindre de tendenser, der gør ramme- love til konjunktur- og strukturregulerende redskaber, som ad administrativ vej muliggør forringelser. Men hvordan?

F.ex. lægger bistandsloven stærkt op til rådgivning og vejledning og sågar til opsøgende arbejde. Ifølge § 28 kan man rette tilbudet »til enhver, der måtte antages at trænge hertil«.

I praksis viser det sig, at ingen kommune har magtet at give sin socialforvaltning tilstrækkelige muligheder for rådgivningsvirksomhed, og ydermere at familievejledningsarbejdet så godt som er forsvundet.

Der er økonomiske forklaringer på dette, men nok også forklaringer, som handler om for korte arme. Kommunerne har ganske vist forskellig praksis, men føler sig generelt ikke forpligtet til virtuospil og mener sig ikke bundet af lovens bogstav.

Og da slet ikke når det som i § 28 hedder: »kan« tilbyde rådgivning. Men åbenbart heller ikke hvis der, som i § 69 står »skal«, når det drejer sig om at

sørge for det nødvendige antal daginstitutioner. For øjeblikket afventer kommunalpolitikere landets over rettens kendelse angående deres ansvarlighed i.f.t. udtrykket »skal« i daginstitutionsparagraffen. Meget tyder på, at nødvendigheden er et politisk begreb.

Bistandskontorerne har p.t. mere end nok at gøre med at klare de mest akutte trangstiltænde. Derfor nedprioriteres rådgivnings- og familierarbejdet, som på lang sigt kunne være forebyggende, og derfor – stadig på lang sigt – mere sparsommeligt.

Det værste er næsten, at kommunerne hævder, at rådgivningsbehovet er dækket ind på bistandskontorerne, og derfor kan andre former for rådgivningsvirksomhed ikke akcepteres. (F.ex. har Settlementet i over 20 år haft en åben rådgivning. Kommunen har aldrig ydet tilskud til denne rådgivning – og det er også tvivlsomt om det ville være ønskeligt. I årenes løb har vi derfor samlet private midler ind til lønninger og drift. Men kommunen kan hævde, at rådgivningen indirekte har fået kommunalstøtte, nemlig ved at befinde sig i det samme hus som de børne- og ungdomsklubber, som får tilskud iflg. bistandsloven. Denne huslejestøtte er een af de ting vi kæmper for at bevare).

Princippet om, at det enstrengede system skal kunne klare alle behov og alle områder af det sociale arbejde, er åbenbart blevet til en hellig ko. Men det er urimeligt at forlange. For selvom det betyder en forenkling for klienterne, så betyder det samtidig uoverskuelighed for socialarbejderne, som nu skal vide alt om alting.

Alternativer

Denne enstrengning – eller ensretning – af systemet kommer uvægerligt til at betyde en mere overfladisk sagsbehandling. Og da folk har brug for ordentlige rådgivningsmuligheder, må de se sig om efter alternativer.

Derfor skyder der rådgivninger, forbrugerråd, klientforeninger og sociale brevkasser op overalt. Det sidste skud på stammen er en alternativ byplanlægningsrådgivning. Fagforeninger etablerer social rådgivning for deres medlemmer. Og det private initiativ er ved at genvinde noget af sin tabte status efter at det i et kvart århundrede foragtligt er blevet kaldt for hattedamefilosofi.

Man kan frygte, at jo større og mere eenstrengt systemet bliver, jo mere enerådigt bliver det også. Derfor er det alternativernes opgave at føre kontrol med systemet, at give information om rettigheder, og at føre debat om administrationen af rammelovene.

At alternativerne også kan komme til at tilsløre behov, som i virkeligheden burde dækkes af det offentlige, er et ofte fremført argument. Men efterhånden synes jeg, at princippet om, at socialt arbejde ene og alene skal være en offentlig opgave bliver mere og mere tvivlsomt.

En offentlig monopolisering af det sociale/kulturelle arbejde vil kom-

me til at tromle hen over folks ønsker og behov. Det har vi utallige eksempler på. Derfor hænger græsrodsbevægelserne, det frivillige arbejde, alternativerne og det private »islet« sammen – og det spænder fra Christianias narkoblokade, over kvindernes grevinde Danner-besættelse til Mariatjenestens opsøgende arbejde i Istedgade. På lang sigt vil der være forskellige politiske mål, men på kort sigt drejer det sig ganske enkelt om at handle sammen mod en uretfærdig fordeling og umenneskelig behandling.

(Settlementet er – sine 70 år til trods – stadig en »alternativ institution«. Den er eet af de få private sociale initiativer, som ikke efterhånden er blevet opslugt af det store offentlige apparat, og som heller ikke har noget ønske om at blive det.

Et klart formuleret mål om at gøre det andre ikke kunne/ville har ligget bag denne selvstændighedstrang. Den kommunale hovedpine opstår dels ved, at vi får tilskud til den del af arbejdet som omhandler børn, unge og pensionister, og at dette tilskud indirekte er med til at opretholde husets øvrige aktiviteter, bl.a. ved lokalefællesskab. Og dels ved at vi har ca. 70 frivillige medarbejdere, som i gennemsnit lægger et par arbejdstimer i huset hver uge. Der er ingen tradition for frivilligt arbejde, og de lønede medarbejdere mistænkes derfor nærmest for ikke at passe deres arbejde.

Dét er i følge kommunen ikke en forsvarlig udnyttelse af skatteborgernes penge. Til gengæld vil en »kommunalisering« af vore aktiviteter betyde så drastisk en omlægning af arbejdet, at vi næppe ville kunne overleve. De voksne brugere måtte blive væk, rådgivningen måtte ophøre, børn og pensionister måtte isoleres i hver sin del af huset og i hver deres aktiviteter. Vore forsøg på at få tingene til at hænge sammen og at arbejde forebyggende måtte indstilles. Og så ville der ikke længere være basis for at bevare Settlementet som institution).

Reformer

Der er ikke råd til nye dyre reformer – tværtimod, der skal skæres ned på de offentlige udgifter. Også socialministeren har bebudet, at hun ikke mener, at sociale problemer ikke kan løses med mere behandling og flere socialarbejdere. Og det kan hun vel have ret i, så længe socialsektoren lever så isoleret som den gør.

Rent faktisk er det et spørgsmål om det overhovedet er nye reformer, vi har brug for? Eller flere socialarbejdere? (Bortset fra, at de der findes inden længe vil afgå ved døden p.gr.a. arbejdspressen).

Reformer i krisetider er ikke meget bevendt, især ikke hvis de koster penge – og kun hvis de betyder en reel omfordeling af goderne (hvis reformer er istand til det!). Til gengæld kunne vi udnytte de reformer, der allerede er gennemført, langt bedre. Bistandsloven er ikke nogen dårlig lov – i teorien.

Hvad ville der ikke kunne ske, hvis kommunalpolitikerne gav sig til at bruge alle tangenterne på harmonikaen, og hvis kommunerne gav slip på deres monopolisering af det sociale arbejde? Der er utallige muligheder for at udvide rammerne indenfor den eksisterende lovgivning, og for at lade de bevægelser og initiativer på græsrodsplan, der er så nødvendige i et land, som kalder sig demokratisk, blomstre. (Og så ville der blive plads til steder som Settlementet, hvor man i årtier har troet på, at det kan lade sig gøre at lave forebyggende arbejde, og hvor vi stadig tror på det, simpelthen fordi pensionisterne, hvis børn og børnebørn også kommer i huset, fortæller »at uden Settlementet var det aldrig gået«).

Det kan diskuteres hvilke livsholdninger, der skal sættes i højsædet; men en »holdnings-reform«, som gav det enstrengede system lov til at være mindre ensrettet, mindre isoleret og mere ufærdigt, ville være kampen værd.